

CLB

Concept Jaarprogramma 2022 t.b.v. de ALV-vergadering op 27 november 2021.

Inleiding

2022 is een belangrijk jaar voor de PvdA met als hoogtepunt de gemeenteraadsverkiezingen in maart. Hoe groot worden we en blijven we in zoveel gemeenten in het bestuur? Vragen waar we tot 12 jaar geleden met redelijk veel vertrouwen op konden vooruitblikken, maar die nu een grote mate van onzekerheid kennen. Onzekerheid die wordt veroorzaakt door de nieuwe electorale positie van de PvdA op landelijk niveau en het uitblijven van het electorale herstel. De positie van de PvdA is net als die van de andere linkse partijen gemarginaliseerd. De gemeenteraadsverkiezingen kennen daarbij nog een andere factor die voorspellingen moeilijk maakt en dat is het steeds groter wordende aandeel van de lokale partijen.

De gemeenteraadsverkiezingen zijn van grote invloed op het dagelijkse leven van mensen. De lokale overheid is de eerste overheid en heeft in alle levensfasen van onze inwoners invloed. Of het nu gaat om de Vroeg- en Voorschoolse educatie, het aanmeldbeleid van het basisonderwijs, de bouw van sociale huur of juist van dure koop, de inrichting van de openbare ruimte tot aan het afscheid van het leven, op alle onderdelen is de lokale overheid aan zet en bepalen politieke keuzes wat er in ieders gemeente mogelijk of niet mogelijk is. De gedecentraliseerde verzorgingsstaat is daarvoor illustratief. Helaas zijn de verhoudingen tussen rijk en de decentrale overheden de laatste jaren onder de regie van dit kabinet verslechterd. Decentralisaties (ook na 2015) zonder geld, kortingen die niet nodig waren, crises zoals de stikstofcrisis niet van een antwoord voorzien, zijn hier de oorzaak van in combinatie met een landelijke overheid die met regelmaat de bestuurlijke verhoudingen op scherp zet door zich niet aan afspraken te houden. Denk aan de afwikkeling van de toeslagenaffaire, de aardbevingsschade, of het idee van trap op trap af.

Zaken waar onze politici mee te maken krijgen en een antwoord op moeten formuleren, vanuit het perspectief van de mensen om wie het gaat. Dit zal onderdeel zijn van de nieuwe Wibautleergang voor onze nieuwe lichten lokale politici.

Het CLB blijft haar aanbod vernieuwen op basis van de behoefte van onze leden. Dit is een voortdurend proces. In deze ontwikkeling van activiteiten en materialen staan we niet alleen, maar kunnen we een beroep doen op het uitstekende netwerk, zijnde onze leden. Activiteiten zoals nieuwe leergangen worden in samenwerking met leden ontwikkeld en getoetst en dat doen we ook met onze handreikingen en andere ondersteuningsmaterialen. De uitvoering van de netwerk- en scholingsbijeenkomsten zal voor een groot deel in digitale vorm plaatsvinden. Dit is voor de meeste leden prettiger omdat er geen reistijd bij komt. Een aantal activiteiten die meer te maken hebben met persoonlijke ontwikkeling houden we fysiek.

De PvdA is in beweging. In oktober 2021 is Esther-Mirjam Sent benoemd als nieuwe partijvoorzitter. We verheugen ons op de samenwerking en hebben hierin vertrouwen. Bij een nieuwe voorzitter en een nieuwe positie van de PvdA in het electorale veld, hoort bijna vanzelfsprekend de herbezinningsvraag: waartoe zijn wij op aarde en zijn wij op de goede manier daarvoor georganiseerd. Deze discussie ziet het CLB vol vertrouwen tegemoet. De waarde van een zelfstandige bestuurdersvereniging kunnen wij laten zien op basis van de vele activiteiten die het CLB organiseert en de deelname daaraan. Op die onderdelen dat het moet schuren tussen de verschillende bestuurslagen zoeken wij dit op, om te komen tot betere en gedragen standpunten waarin alle bestuurslagen zich kunnen herkennen en mee uit te voeren kunnen. Gelukkig zijn veel van de constatering van de commissie Van Dam voor het CLB al staande praktijk. Het

basisverkiezingsprogramma maken we al, de netwerkdiners organiseren we al. Het CLB doet dit in samenwerking met anderen, of dit nu de netwerken van de PvdA zijn of de Kamerfracties uit Den Haag. Afhankelijk van het resultaat van de gemeenteraadsverkiezingen doen we dat met een hele kleine staf van drie personen of een iets grotere.

In 2022 bestaat het CLB 120 jaar, dat gaan we met elkaar vieren.

Aantal leden

De ontwikkeling van het ledenaantal laat sinds 2010 een negatieve trend zien:

Overzicht ledenaantal leden	01-01-10	01-10-14	01-10-2018	01-10-2020	01-10-2021
Leden gebiedscommissies	226	37	39	37	37
DB-leden gebiedscommissies Amsterdam	50	8	5	3	4
Raadsleden	2126	955	687	659	663
Wethouders	438	152	112	117	117
Burgemeesters	102	99	69	67	67
Statenleden	111	105	62	53	53
Gedeputeerden	20	14	7	10	12
CdK's	3	3	2	3	3
Waterschappen, AB en DB	62	56	49	49	49
Totaal	3138	1429	1032	998	1005
Buitengewone leden	--	132	198	201	203
	3138	1561	1230	1199	1208

Tabel 1 Overzicht van het aantal CLB-leden

Afhankelijk van de uitkomsten van de gemeenteraadsverkiezingen zal het ledenaantal groeien of verder inkrimpen. Dat geldt ook voor het aantal wethouders. In de periode 2018-2022 was dit in vergelijking met het electorale aandeel relatief groot. De ontwikkelingen in de bestuursstructuur Amsterdam/Rotterdam kunnen nog van invloed zijn op de leden van de gebiedsgerichte commissies en de vraag of dit politieke functies blijven.

Doel van het CLB

De vereniging stelt zich ten doel de toepassing van de sociaal-democratische beginselen in gemeenten, gebiedsgerichte commissies, provincies, waterschappen en andere regionale publiekrechtelijke lichamen te bevorderen. Het CLB heeft als kerntaken:

- activeren en ondersteunen van netwerken van en voor leden van de vereniging en PvdA'ers in andere bestuurslagen;
- organiseren van activiteiten voor inhoudelijke voeding en het bieden van een platform voor discussie voor lokale en regionale politici;
- meningsvorming en standpuntbepaling voor lokale en regionale politiek;
- geven van informatie en advies, doen van praktijkgericht onderzoek;
- het leggen van verbindingen tussen de politici in de verschillende bestuurslagen;
- het ontwikkelen en uitvoeren van het scholingsaanbod aan de leden van het CLB en aspirant-leden.

CLB en de vereniging Partij van de Arbeid

Het CLB is een zelfstandig rechtspersoon en één van de neveninstellingen van de Partij van de Arbeid. Het CLB heeft een eigen jaarprogramma en begroting, vastgesteld door de CLB-leden tijdens de Algemene Ledenvergadering. Het CLB vervult de platformfunctie voor lokaal en regionaalpolitieke gezichtspunten binnen de Partij van de Arbeid. Het CLB wil standpunten- en agendabepalend zijn ten aanzien van de taken en beleidsvelden die tot de lokale en provinciale overheid behoren. Het CLB ondersteunt zijn leden op deze onderwerpen met relevante informatie en, als het onderwerp daar aanleiding toe geeft, met politieke instrumenten, zoals schriftelijke vragen en moties, en onderneemt op deze onderwerpen initiatieven richting Kamerfracties en partijbestuur.

Bestuur CLB

Het CLB heeft een bestuur bestaande uit de voorzitter, penningmeester en vier leden met portefeuilles. Het bestuur wordt bijgestaan door twee adviserende leden. De samenstelling:

Voorzitter	Leen Verbeek	CdK Flevoland	
Penningmeester	Yusuf Çelik	Fractievoorzitter Tilburg	
Lid	Joyce Langenacker	Burgemeester Ouder-Amstel	
Lid	Wilma de Boer-Leijnsma	Wethouder Eemnes	
Lid	Ralph van Hertum	Statenlid Zeeland	
Lid	Constantijn Janssen op de Haar	Hoogheemraad Stichtse Rijnlanden	
Lid	Wanda Ottens	Fractievoorzitter Heerenveen	
Adviserend lid	Hélène Oppatja	Partijbestuur	
Adviserend lid	Jacqueline Kalk	Secretaris CLB	

De voorzitter van het CLB is adviserend lid van het landelijke bestuur van de PvdA en wordt bij verhindering vervangen door de secretaris/directeur. Alle bestuursleden vervullen hun taak onbezoldigd.

Staf en huisvesting CLB

De bestuurdersvereniging wordt ondersteund door een vaste kleine professionele staf (3fte) bestaande uit een eindredacteur Lokaal Bestuur/communicatiemedewerker (Jan Erik Keman), een allround medewerker (Sofie Kuilman) en een secretaris/directeur (Jacqueline Kalk). De tijdelijke uitbreiding van de staf met 2 parttime projectmedewerkers (Gert Jan Leerink voor het middenbestuur en Marianne Kock voor het sociaal domein) loopt in maart af.

Het CLB is gehuisvest in Den Haag en onderhuurder van de WBS.

Netwerken en activiteiten

Het CLB is een netwerkorganisatie. Wij verbinden onze leden op functioneel en/of inhoudelijk niveau, en waar dit kan en zinvol is tussen de verschillende bestuurslagen door. In de netwerken wordt informatie gedeeld, en worden nieuwe ontwikkelingen besproken en gewaardeerd. De netwerken kunnen ook ingericht zijn met gecombineerde functies.

De netwerkbijeenkomsten zijn deels regelmatig terugkerende bijeenkomsten voor leden met dezelfde functie en in afstemming met de Kamers. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de overleggen tussen de woordvoerders zorg en de portefeuillehouder in de Tweede Kamer. Andere netwerkbijeenkomsten zijn functiegericht, bijvoorbeeld tussen wethouders over de politieke agenda versus de dagelijkse realiteit, het overleg van de fractievoorzitters van de G40 of het netwerk jonge politici. Netwerkbijeenkomsten worden ook vraaggericht georganiseerd afhankelijk van de behoefte van een specifieke groep leden. Denk daarbij aan specifieke thema's zoals stikstof, leningen voor netbeheerders of de menselijke maat en de betekenis daarvan.

Netwerkbijeenkomsten en scholingsactiviteiten hangen nauw samen en overlappen elkaar ook wel eens. Het onderscheid is niet altijd duidelijk te maken en gelukkig hoeft dat ook niet. In het voorjaar wordt de Wibautleergang voor de nieuwe raadsleden georganiseerd. Nieuwe wethouders worden opgevangen met het 100 dagen programma en de mogelijkheid om in partijverband intervisie te volgen. Voor de mensen in het middenbestuur ronden we begin 2022 het project middenbestuur af met de presentatie van de uitkomsten daarvan en de gevolgen voor de politieke agenda. Het CLB organiseert en ontwikkelt daarnaast verschillende activiteiten zoals de burgemeestersdag op locatie.

Nieuw:

Terug naar de basis - waartoe zijn we als PvdA op aarde. Met wie werken we samen, willen we samenwerken en is dit meer dan de fusie met GL: met een reeks van (digitale) workshops over de noden van de mensen waar we het voor (willen) doen, maar die niet per se meer op ons stemmen (de verloren achterban). Over:

- Inhoudelijke onderwerpen zoals (energie)armoede, de onmisbare beroepen/werkende armen en hun plek in de stad, veilige en kansrijke wijken (Vogelaarwijken & stadsvernieuwing 2022)
- Stijl: minder taal van het stadhuis, meer van de straat/stad; ombudspolitiek en serieuze participatie; praktijkvoorbeelden van waar het gelukt is om echt het verschil te maken (bijvoorbeeld de Croeselaan, Utrecht).

Scholing

Permanente scholing is voor onze volksvertegenwoordigers en politici belangrijk: samen weten we meer. Het streven is om voor elke functie een adequaat scholingsprogramma aan te bieden. Actuele ontwikkelingen zijn daarvan een standaard onderdeel, evenals het vergroten van vaardigheden en het werken aan je PvdA-profiel. Voor de op-maat-trainingen werken we met een trainerspool van vrijwilligers. In het aanbod zit in ieder geval:

- de Wibautleergang;
- (digitale) workshops: debatteren, financiën, sociaal domein etc.
- Inspiratiesessies: onderwerpen over de bestuurslagen heen.

Voor de Wibautleergang ontwikkelen we politieke handleidingen op onderwerpen die de mensen een goed overzicht geven van het onderwerp, wat er mogelijk is, de opvattingen van de PvdA en de toepassing in de vorm van politieke instrumenten. Afhankelijk van de gemeenteraadsverkiezingen zullen de raadsledenvakscholen weer worden opgezet evenals de scholing- en inspiratie-activiteiten

voor PS-leden en waterschapsbestuurders. De op-maat-trainingen worden ook in 2022 aangeboden en zullen onder de aandacht gebracht worden van de verschillende afdelingen en fracties.

Nieuw in het aanbod zijn de thematische crashcourses, bijvoorbeeld 'Wegwijs met' (jeugd)zorg, duurzaamheid, onderwijs, wonen, financiën. Tijdens een bijeenkomst van maximaal twee uur wordt de basiskennis over deze onderwerpen en de politieke relevantie aangereikt. De crashcourses zijn met name gericht op startende raadsleden.

Voor de raadsleden in de tweede termijn of verder organiseren we verdiepingsbijeenkomsten op deze onderwerpen. Verder gaan we onderzoeken of we ervaren raadsleden kunnen koppelen met nieuwe, in het kader van leren van elkaar.

Masterclasses

Op urgente onderwerpen worden masterclasses aangeboden voor beperkte groepen. In 2022 staat in ieder geval een vervolg op de masterclass financiën op de planning.

Projecten en onderzoek

In het kader van de onderbouwing van politieke acties kunnen eenvoudige surveys worden opgezet en uitgevoerd. In 2022 zullen we dit instrument gebruiken in relatie tot de invoering van de omgevingswet en inburgeringswet.

De projecten middenbestuur en versterking op het sociaal domein worden in maart 2022 afgerond. Eventuele nieuwe projecten zijn afhankelijk van de uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen.

Nieuw

(o.v.b.) Onderzoek naar Rood-Groene politiek: hoe voorkomen we dat de energietransitie de kloof tussen arm en rijk vergroot? En welke stappen zijn daarbij denkbaar op decentraal niveau?

Wat zijn de belangrijkste dilemma's die voorliggen en wat is een sociaal-democratisch antwoord daarop (op basis van gesprekken met partijgenoten die deskundig zijn op dit gebied). Uitmondend in een concreet handelingsperspectief voor raadsleden, Statenleden, wethouders, gedeputeerden en waterschappers. Welke interventies zijn mogelijk en verstandig? Hoe zorgen we voor breed draagvlak? Welke bondgenoten zijn er?

Informatie en advies

Het CLB geeft informatie en advies, individueel en op fractieniveau of anderszins. Het CLB geeft informatie en advies over politiek-inhoudelijke onderwerpen en procedurele kwesties. Het CLB draagt bij aan meningsvorming binnen de PvdA.

Communicatiemiddelen

- Sinds april 2020 komt *Lokaal Bestuur* wekelijks op zondagochtend uit. Door wekelijks te verschijnen is het makkelijker in te spelen op de actualiteit en kunnen meer relevante onderwerpen aan bod komen. De behoefte aan informatie over (lokale) politieke

ontwikkelingen en politieke meningsvorming blijft groot en zal in aanloop naar en na de gemeenteraadsverkiezingen eerder toe- dan afnemen.

- Begin 2021 is de nieuwe website in gebruik genomen. Om de website en de nieuwe mogelijkheden goed onder de aandacht te brengen en het gebruik te verhogen is een continu communicatieplan noodzakelijk. Voor de nieuwe leden zal hierop een aparte aanpak worden ontwikkeld en uitgevoerd.
- Het CLB heeft een Twitter-account en een Facebook-pagina Centrum voor Lokaal Bestuur. Daarop worden activiteiten, artikelen en andere relevante informatie met de volgers gedeeld.
- Het CLB beheert vele appgroepen op functioneel en inhoudelijk niveau.

Nieuwe leden:

Voor onze nieuwe leden is het belangrijk dat ze het CLB zo snel mogelijk leren kennen: wat is het CLB en wat hebben ze er aan? Hiervoor willen we ambassadeurs in alle regio's inzetten, die na de verkiezingen kijken waar behoeftes liggen en waar de mogelijkheden liggen. Ter aanvulling kunnen we promofilmpjes maken met een hoofdrol voor onze huidige leden/ambassadeurs.

En natuurlijk zullen we uitvragen waar de nieuwe CLB'ers behoefte aan hebben.

Na de verkiezingen ontstaat er een mooi moment om op de verschillende functies groepen in te richten op de website, waarin makkelijk met elkaar uitgewisseld kan worden.

Digitalisering van de ondersteuning

Door de coronacrisis hebben we in 2020 een groot deel van onze activiteiten gedigitaliseerd. Daar gaan we in 2022 mee verder, ook als er wel weer fysieke bijeenkomsten mogelijk zijn. De voordelen van digitale bijeenkomsten liggen vooral in het grotere bereik en het vervallen van reistijden voor de deelnemers. Met de ontwikkeling van de verschillende tools voor digitale bijeenkomsten komen er ook steeds betere mogelijkheden voor het werken met subgroepen en interactieve sessies. In 2021 hebben we geëxperimenteerd met podcasts om te kijken of dit voor onze leden een goede vorm is om zich te verdiepen op bepaalde thema's. Deze aanpak evalueren we begin 2022.

Overige activiteiten binnen de partij

Het CLB heeft samen met het partijbureau het 'kommer en kwel overleg' met de daarbij behorende werkzaamheden. Daarnaast participeert het CLB binnen het directeurenoverleg. Met regelmaat wordt samengewerkt met (een van) de netwerken van de PvdA in de vorm van bijeenkomsten, informatieoverdracht of de ontwikkeling van politieke instrumenten. Afhankelijk van de vorm en inhoud zullen we vanuit het CLB de weekopeningen en andere partijactiviteiten regelmatig bijwonen.

Overige activiteiten

Het CLB neemt deel aan het tweejaarlijks voorzittersoverleg (en de ambtelijke voorbereiding) van alle bestuurdersverenigingen en het ministerie van BiZa.

Het CLB participeert in het landelijk netwerk 'weerbaar bestuur'.

Tot slot

Het werk van het CLB is altijd aan de actualiteit onderhevig. Een ontwikkeling in de Kamer kan aanleiding zijn voor een bijeenkomst of een handreiking voor een politiek instrument en andersom kan een lokale ontwikkeling aanleiding zijn voor bijvoorbeeld het stellen van vragen in de kamer. Bepaalde onderwerpen kunnen onverwacht in de belangstelling komen, waardoor politieke meningsvorming in een keer relevanter wordt. Dit is altijd zo geweest en zal in 2022 niet anders zijn.

De vorming van een nieuwe regering en het regeerakkoord kunnen aanleiding zijn op om onderwerpen te versnellen en eventueel meer richting politieke acties te doen, in samenwerking met andere geledingen in de partij.

2022 zal een jaar zijn waarin veel wordt bepaald door de uitkomst van de gemeenteraadsverkiezingen. In de laatste twee jaar hebben we met de inzet van de projectmedewerkers, de mogelijkheden van de nieuwe website en de uitbreiding op onze digitale vaardigheden weer een uitgebreid programma aan kunnen bieden voor onze leden, al dan niet in het verband van de functionele of inhoudelijke netwerken. Afhankelijk van de uitslag kunnen we dat in deze omvang voortzetten of niet. In het geval de uitslag echt tot minder leden zal leiden, kunnen we met de minimale bezetting van drie fte deze periode overbruggen zonder dat er echt gaten gaan vallen in het programma.

In 2022 bestaat het CLB 120 jaar. Dit moment gaan we vieren. In 1902 is het CLB opgericht in Zwolle, vanuit de wens en behoefte van de toen nog enkele en vaak eenzame raadsleden van sociaaldemocratische huize. Zij hadden behoefte om met elkaar in contact te komen, ervaringen uit te wisselen en te kunnen leren van elkaar. Toen belangrijk genoeg om de voorloper van het CLB op te richten en vandaag de dag is nog niets aan dat belang ingeboet.

Bijlage: Planning van de capaciteit

Het CLB heeft op 1 januari 2022 een geplande bezetting van 3 fte. Gelet op de geringe omvang van de personele ondersteuning en de grote ambities van het CLB is het belangrijk om zorgvuldig met de beperkte capaciteit om te gaan. Het werk van het CLB is deels goed planbaar en deels afhankelijk van en onderhevig aan de politieke werkelijkheid en waan van de dag.

De capaciteit

1 fte heeft bij de PvdA een omvang van 35 uur. Hierdoor is het bruto aantal beschikbare uren: 3 x 35 x 52 weken op jaarbasis = 5460 uur.

Op deze bruto-uren wordt het aantal vakantie- en verlofuren in mindering gebracht. 1 fte heeft 175 uur vakantierecht. In 2022 zijn er 6 feestdagen = 42 uur. Op het aantal bruto-uren wordt daarom in mindering gebracht: 3 x 175 uur = 535 uur en 3 x 42 uur = 126 uur. De week tussen kerst en oud en nieuw is verplicht vrij, voor rekening van de werkgever (cao-afspraken). In 2022 gaat dat om vier dagen. (4 x 7 = 28 uur) x 3 fte = 84 uur. Het totaal aantal vakantie- en verlofuren komt uit op 745

Dit betekent dat er 5460 – 745 = 4760 uur beschikbaar is voor de uitvoering van het CLB-werkplan 2022.

Deze zijn als volgt verdeeld. Dit is een inschatting, op basis van de ervaringsgegevens van de laatste jaren.

Eindredactie en inhoud	900	Scholing	1000
Netwerken	900	Bestuur	100
Advies, individueel	100	Werkgroepen	100
Advies, overig o.a. kommer en kwel	100	Onderzoek	360
Intern overleg PvdA	100	Secretariaat	300
Intern overleg CLB	200	Ledenadministratie	100
Ad hoc activiteiten i.s.m. partij	500		
Totaal			4760

Activiteitenbijlage:

Netwerk	Bijeenkomsten – min	Omvang doelgroep	Streefbereik	Doelstelling	Resultaat
Burgemeesters (functioneel netwerk)	2 (één te gast bij BM, één in Den Haag)	60	Ca. 20 deelnemers per bijeenkomst	Netwerken, ervaringen uitwisselen, verdieping op het thema OO & V. ontwikkeling van visie op de PvdA-burgemeester van de toekomst.	Voeding van de Tweede Kamerfractie, versterking van de onderlinge contacten.
Waterschappers (functioneel netwerk)	2 (één keer op locatie, ten minste één keer digitaal)	49	50% van de doelgroep per bijeenkomst	Kennis delen en ervaringen uitwisselen, toegankelijk maken best practices, ontwikkeling van het rode gezicht in het waterschapsbestuur.	Waterschappers beschikken over actuele informatie en nieuwe inzichten. Afstemming met woordvoerders Tweede Kamerfractie.
Fractievoorzitters G40 (functioneel netwerk)	Elke kwartaal een digitale bijeenkomst	45	50,00%	Ervaringen uitwisselen, informatie delen, strategie uitwisseling.	Voeding van de Tweede Kamerfractie, versterking onderlinge contacten.
Gedeputeerden, dijkgraven en fractievoorzitters PS (functioneel netwerk)	Elke acht à dertien weken komen de gedeputeerden bijeen	25	80,00%	Ervaringen uitwisselen, informatie delen, strategie uitwisseling.	Voeding van de Tweede Kamerfractie, versterking onderlinge contacten, versterking op inhoudelijke thema's.
Wethouders (functioneel netwerk)	1 x per jaar een fysieke bijeenkomst, elke eerste vrijdag van de maand digitaal	110	10% bij de digitale bijeenkomsten, 25% fysiek	Bijscholing op relevante thema's en vaardigheden. Tijdens de digitale bijeenkomsten ervaringen uitwisselen en de actualiteit bespreken.	Delen en aanreiken kennis, oefenen vaardigheden, versterking van het eigen profiel in relatie tot de door waardengedreven politicus. Uitwisselen met de Tweede Kamerfractie.
Inhoudelijke netwerken op verzoek					
Inspiratiesessie middenbestuur	1 bijeenkomst	Alle middenbestuurders		Inspiratiedag voor de PS en WS verkiezingen in 2023	Delen en aanreiken kennis in aanloop naar de PS en WS verkiezingen 2023

Raadsleden vakschool	2 x per jaar	Alle raadsleden en commissieleden		Bijscholing op relevante thema's en vaardigheden.	Delen en aanreiken kennis, oefenen vaardigheden, versterking van het eigen profiel in relatie tot de doorwaarden gedreven politicus.
Wibautleergang	4 bijeenkomsten	Alle nieuwe raadsleden		Nieuwe raadsleden op weg helpen om een vliegende start te maken als raadslid	Delen en aanreiken kennis, oefenen vaardigheden, versterking van het eigen profiel in relatie tot de doorwaarden gedreven politicus.
Nieuwe wethouders (eerste 100 dagen)	1 bijeenkomst	Alle nieuwe wethouders		Nieuwe wethouders op weg helpen voor hun eerste 100 dagen als wethouder.	Delen en aanreiken kennis, oefenen vaardigheden, versterking van het eigen profiel in relatie tot de doorwaarden gedreven politicus.